

Regeringens proposition

2001/02:116

Fulufjällets nationalpark

Prop.
2001/02:116

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 7 mars 2002

Göran Persson

Lena Sommestad
(Miljödepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen medger att Fulufjället i Älvdalens kommun avsätts som Fulufjällets nationalpark.

Fulufjället är ett isolerat fjällmassiv i den sydligaste delen av den svenska fjällkedjan. Det är väl avgränsat och har en karakteristisk profil. Den föreslagna nationalparken omfattar en areal av 38 483 hektar, varav kalfjäll och fjällhed utgör 24 460 hektar, barrskog 7 210 hektar, fjällbjörkskog 4 110 hektar och våtmarker 2 030 hektar. Övrig areal utgörs av sjöar, vattendrag och kulturmark.

Kalfjället utgörs huvudsakligen av en flack högplatå på ca 900 meter över havet vilken reser sig ur omgivande barrskog. Platån har i öster och söder dramatiskt branta, skogbeklädda sidor. Flera vattendrag har skurit sig djupt ner i sandstensplatån och bildar smala branta dalar. Några av de mest välutvecklade rasbranterna finns vid Njupekär, vars vattenfall med sina 90 meters höjd, varav 70 meter fritt fall, är Sveriges högsta. I norr finns ett omfattande sjösystem på den flacka platån.

Syftet med nationalparken är att bevara ett sydligt fjällområde med särpräglad vegetation och stora naturvärden i väsentligt oförändrat skick.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Ärendet och dess beredning	4
3	Bakgrund	4
4	Fulufjällets nationalpark	4
Bilaga 1	Förslag till gräns för Fulufjällets nationalpark	9
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 7 mars 2002		10

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2001/02:116

Regeringen föreslår att riksdagen medger att den mark som staten äger inom det angivna området i Älvdalens kommun avsätts som Fulufjällets nationalpark.

Naturvårdsverket har i en skrivelse till regeringen den 13 december 2001 föreslagit att Fulufjällets nationalpark inrättas. Skrivelsen har remissbehandlats. Yttranden över skrivelsen har lämnats av Statens fastighetsverk, Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Älvdalens kommun, Svenska Samernas Riksförbund, Naturskyddsföreningen, Världsnaturfonden, Mörkrets byalag samt Fulufjällsringens ekonomiska förening. Därutöver har yttranden inkommit från enskilda. Skrivelsen, remissyttrandena och övriga yttranden finns tillgängliga i Miljödepartementet (dnr 2001/5215/Na). Förslagen i denna proposition har utformats i samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

3 Bakgrund

Enligt miljöbalken kan skyddet för särskilt värdefulla områden säkerställas genom att de avsätts som nationalpark, naturreservat eller kulturreservat. För att bevara ett större sammanhängande område av en viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd, eller i väsentligt oförändrat skick, kan mark eller vattenområde som tillhör staten avsättas till nationalpark. Det finns 27 nationalparker i Sverige varav en stor del inrättades i början av 1900-talet. Sedan år 1962 har 11 nationalparker tillkommit. Av dessa är Söderåsens nationalpark den senast tillkomna (prop. 2000/01:82, bet. 2000/01: MJU17, rskr. 2000/01:204).

Naturvårdsverket har utarbetat en nationalparksplan för Sverige. I denna föreslås en utvidgning av antalet nationalparker i landet så att de representerar ett urval av särskilt skyddsvärda områden. I planen föreslås bl.a. att Fulufjället avsätts som nationalpark.

Riksdagen har genom ställningstagande till propositionen om Svenska miljömål (prop.1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr.1998/99:183) beslutat att fjällen skall ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen skall bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden skall skyddas mot ingrepp och andra störningar.

4 Fulufjällets nationalpark

Regeringens förslag: Den del av Fulufjället som markerats på den bilagda kartan avsätts som Fulufjällets nationalpark.

Naturvårdsverkets förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot att området avsätts som nationalpark. *Älvdalens kommun* tillstyrker att Fulufjället blir nationalpark och framhåller att en nationalpark kan få positiv effekt för området och ge möjligheter att skapa fler arbetstillfällen. För

att få positiv respons bland dem som närmast berörs anger kommunen ett antal punkter beträffande främst markanvändningen och lokal medverkan vilka bör kopplas till arbetet med skötselplanen för parken. *Länsstyrelsen i Dalarnas län* anför att det genom senare års dokumentation framkommit att området har än högre naturvärden än vad som tidigare varit känt och att bildandet av nationalparken bl.a. därför framstår som synnerligen angeläget och välmotiverat. Länsstyrelsen anser dock att syftet med parken bör kompletteras med att tillvarata de kulturhistoriska värdena knutna till framför allt fåbodarna. *Riksantikvarieämbetet* anför liknande synpunkter vad avser fåbodarna men föreslår även vissa andra kompletteringar för att öka kunskaperna om områdets kulturmiljövärden. *Svenska Samernas Riksförbund* anser att det i syftet bör införas ett klarläggande att Idre sameby avstår från att begagna vinterbetet på Fulufjället annat än då det kan vara fråga om en nödsituation dvs. en särskilt besvärlig betes-situation. *De lokalt verksamma föreningarna* framhåller särskilt betydelsen av möjligheterna till samarbete i det förberedande arbetet genom projektet Fulufjällets omland.

Skälen för regeringens förslag: Fulufjället är ett isolerat fjällmassiv i den sydligaste delen av den svenska fjällkedjan. Fjället fortsätter västerut in i Norge. Det är väl avgränsat och har en karakteristisk profil. Kalfjället är en flack högplatå på ca 900 meter över havet vilken reser sig ur omgivande barrskog. Platån är i norr tämligen slät, i övrigt svagt böljande med mjuka toppar som högst når en höjd av 1 044 meter. Platån har i öster och söder dramatiskt branta, skogbeksädda sidor. Flera vattendrag har skurit sig djupt ner i sandstensplatån och bildar smala, branta dalar. Några av de mest välutvecklade rasbranterna finns vid Njupe-skär, vars vattenfall med sina 90 meters höjd, varav 70 meter fritt fall, är Sveriges högsta. I norr finns ett omfattande, hydrologiskt intressant sjösystem på den flacka platån. Den föreslagna nationalparken omfattar en areal av 38 483 hektar, varav kalfjäll och fjällhed utgör 24 460 hektar, barrskog 7 210 hektar, fjällbjörkskog 4 110 hektar och våtmarker 2 030 hektar. Övrig areal utgörs av sjöar, vattendrag och kulturmark.

Fulufjället är i det närmaste helt uppbyggd av dalasandsten. Diabas finns i fjällsluttningarna. Fjället täcks i sin helhet av morän med hög blockhalt. Vissa områden på kalfjället är nästan vegetationsfria blockhav.

Fulufjället ligger längre från hav än något annat område i Skandinavien. Det har därmed ett utpräglat kontinentalt klimat. Detta tillsammans med den fattiga sandstensberggrunden har givit upphov till en kalfjällsvegetation av ljung-, gräs- och lavhedar som är unik för den svenska fjällvärlden. Av särskilt intresse är de vidsträckta gräshedarna med enstaka enbuskar, liksom de lavrika hedbjörkskogarna. Ovanliga är också de mycket väl utväxta, svällande mattorna av renlav och fönsterlav. De är en följd av att Fulufjället inte används för renbete, vilket i sin tur gör fjället till ett värdefullt referensområde för studier av renbetes-effekter i fjällen.

De djupa dalgångarna och de branta sidorna hyser frodiga, ofta urskogsartade, grova granskogar med inslag av björk. Flera växtarter har svensk sydgräns på Fulufjället. Rena urskogar utan spår av avverkning finns bland annat mot kalfjället och i dalgångar. Högorter som stormhatt och tolta växer i ravinskogarna, där diabas i berggrunden i kombination med rörligt markvatten ger gynnsamma förhållanden för växtlivet. Det

gäller särskilt mossor, lavar och svampar som förekommer med ett 60-tal rödlistade arter. Fulufjället är ett av landets mossrikaste områden. Här finns mer än en tredjedel av landets mossarter. Exempelvis har taiga-björnmossan bara en annan känd lokal i landet.

Fulufjället är förhållandevis fattigt på våtmarker, särskilt fjällplatån där blockigheten och dräneringsförhållandena är sådana att de motverkar myr bildning. Nedanför sluttningen i öster finns dock ett vidsträckt, orört och mycket vackert fattigkärr med flarkbildningar. Myren har ett rikt fågelliv. I nordost finns sluttande källkärr med en rik flora och på fjällets norra del finns ett trågformat myrområde som med omgivande gammeltallar har ett anslående skönhetsvärde.

Fulufjället är ett viktigt område för björn. Även lo förekommer längs sluttningarna, medan järv och varg uppträder sporadiskt. De frodiga och orörda dalgångarna erbjuder goda betesmarker för älg. Fulufjället är känt för sin goda älgstam med stora tjurar. Fågelfaunan är artrik och präglar fjället. Flera häckande arter har sin sydgräns här, t.ex. bergand, alfågel och sjöorre. Smalnäbbad simsnäppa, småspov och brushane är karaktärsarter i sjö- och myrlandskapet. Blåhake sjunger i videsnåren och ringtrast häckar i ravinerna. Goda bestånd finns av dalripa. Kungsörn och fjällvråk förekommer i området. I skogslandet kan besökaren möta den orädda lavskrikan.

De urskogsartade skogarnas torrakor, högstubbar och lågor hyser en artrik skalbaggsfauna.

I sjöarna i norr, bl.a. Rösjöarna, förekommer harr, röding och öring.

Fulufjället är rikt på välutvecklade geomorfologiska bildningar av stort vetenskapligt värde. Från inlandsisens avsmältning härrör t.ex. slukåsar, sluk- och skvalrännor, inklusive det ovanliga fenomenet korsande rännor. Även flytjordsvalkar, stenströmmar och strukturmark förekommer. Flera v-formade klippkanjoner finns i branterna, där Njupeškärs vattenfall utgör ett skolexempel på bakåtskridande erosion. Av stort intresse är partierna på södra fjället där marken är bevarad från den förra mellanistiden, dvs. området har inte skalats bort av den senaste inlandsisen, vilken avsmält stillaliggande.

En av naturen nyskapad attraktion är effekterna av ”den stora ursköljningen” i augusti år 1997. Då medförde ett mycket intensivt regnväder, troligen föll 400 mm på några timmar, att vattendrag på fjällets östra och södra sida svällde till formliga älvar. De sköljde ur dalgångarna och drog med sig 10 000-tals kubikmeter skog och uppskattningsvis 50 000 kubikmeter grus och sten. Resultatet är dramatiskt och fantasieggande: gigantiska brötar av döda träd, nybildade deltalandskap och mark som inte varit blottad sedan istiden. Forskningen har nu unika möjligheter att studera erosionseffekter och återkolonisation av djur och växter.

Bara ett fåtal fornlämningar är kända inom nationalparksområdet. Fynd av pilspetsar och fångstgropar i närheten vittnar dock om att området har utnyttjats av jägarfolk sedan stenåldern, bland annat för vildrensjakt. De fasta bosättningarna tillkom först under 1700- och 1800-talen, flertalet med ursprung i fåbodbruket. Några fåbodplatser, med byggnader av varierande kvalitet och värde, finns inom nationalparken. Lavtäkt förekom på fjällplatån för att dryga ut tamboskapens vinterfoder. Slätter av myrar och längs bäckar har skett i skogslandet. I södra delen finns rester av ett brynstensbrott.

Fulufjället är attraktivt för det rörliga friluftslivet, både sommar och vinter. På grund av den flacka fjällplatån är det relativt lätt att röra sig i området. Led- och stugsystemet är väl utbyggt och nyligen upprustat. Omfattande ledpartier är spångade för att kanalisera friluftslivet och skydda känslig natur. Goda förutsättningar finns för att uppleva stillhet, avskildhet och orörd natur. Njupe-skärs vattenfall är ett högklassigt och lättillgängligt besöksmål, liksom erosionsspåren vid Göljån.

Viktiga friluftaktiviteter i Fulufjället är, förutom vandring och skidåkning, bärplockning på de rika hjortronmyrarna, isklättring i Njupe-skärs vattenfall, ädelfiske från uthyrningsbåtar under sommaren och vintertid från is, samt älgjakt och snöskoterkörning.

Nationalparken är tänkt att delas in i zoner med olika föreskrifter som reglerar aktiviteter och förutsättningar för upplevelser. Parkens kärnområde, motsvarande ca 60 procent av parkens areal, avses bli en orörd zon utan några verksamheter som stör natur och naturupplevelser. Utgångspunkten har varit att behålla det för lokalbefolkningen viktigaste nyttjandet men i övrigt låta området vara så opåverkat som möjligt. Genom zoneringen får de flesta intressenter sina mest angelägna önskemål tillgodosedda, men inom skilda delar av nationalparken.

Det förberedande arbetet med Fulufjällets nationalpark har präglats av strävan att förankra nationalparksförslaget hos Ortsbor och kommunala företrädare. Delaktighet, dialog, underifrånperspektiv och konkreta satsningar – på bl.a. anläggningar, infrastruktur och nätverksbyggande – har varit nyckelord i processen. Resultatet är i stora delar ett gott exempel på hur arbetet med en nationalpark kan genomföras och bidra till utveckling av en bygd.

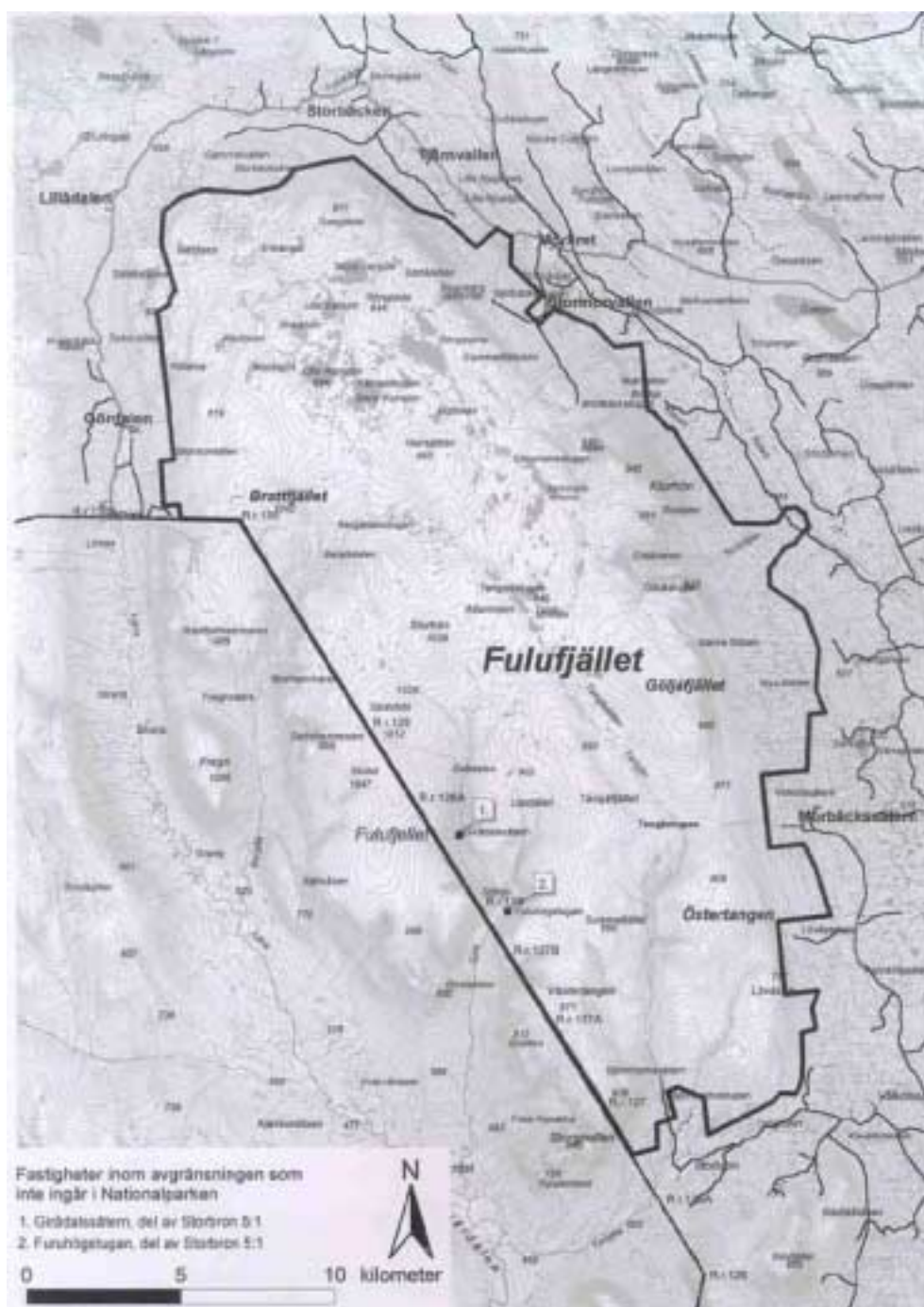
Syftet med Fulufjällets nationalpark är att i väsentligen orört skick bevara ett sydligt fjällområde med särpräglad vegetation och stora naturvärden i övrigt. Syftet är även att ta till vara områdets kulturhistoriska värden och att ge förutsättningar för besökarnas upplevelser av stillhet, avskildhet och orördhet i kombination med att i lämplig grad underlätta för allmänheten att uppleva parkens natur- och kulturmiljövärden. För att uppnå syftet bör inte exploaterande verksamhet eller verksamhet som kan skada mark och vegetation tillåtas. Vidare bör det förhindras att friluftsliv och skyddsvärt djurliv störs. I överensstämmelse med den deklaration som upprättades under år 1993 (den s.k. Idredeklarationen om markanvändningen i Älvdalens kommuns fjällvärld) skall renbete normalt inte tillåtas inom nationalparken. Vad rör renbetesfrågorna och kulturmiljövärdena, däribland spåren av fäbodbruk, samt de övriga markanvändningsfrågor som framhållits av Älvdalens kommun får dessa hanteras närmare i arbetet med föreskrifter och skötselplanen för parken. Informationsmaterial om områdets värden och bestämmelser kommer att utarbetas och göras tillgängligt för allmänheten. Området kommer att zonerades vad gäller nyttjande och skydd för att tillgodose såväl skyddsanspåk som önskemål om vissa aktiviteter.

Hela det område som föreslås avsättas som nationalpark ägs av staten med undantag för tre samfälligheter om totalt 1,27 hektar. Köpekontrakt för samfälligheterna har emellertid upprättats mellan samfällighetsföreningarna och staten. När kontrakten godkänts genom beslut vid föreningsstämma kan även dessa fastigheter ingå i parken. På Fulufjället finns två privatägda områden som inte avses ingå i nationalparken. De

omfattar totalt 2 hektar. De privata enklaverna kommer i fortsättningen att omfattas av naturreservatsskydd, i syfte att staten skall ha kontroll över markanvändningen även i dessa områden.

Sammanfattningsvis anser regeringen att Fulufjället har höga naturvärden främst knutna till dess speciella geologi, morfologi och vegetation. Området har också kulturmiljövärden främst knutna till tidigare fåboddraft. Motsvarigheter till fjällhedarna och de djupa lavmattorna finns inte någon annanstans i landet. Naturen har starka drag av orördhet och fria vidder. Njupeskärs vattenfall är en stor sevärdhet. Området ger goda möjligheter till attraktiva turer i lättillgänglig fjällterräng. Fulufjället är väl lämpat som den svenska fjällkedjans sydligaste nationalpark.

Regeringen föreslår därför att riksdagen medger att den del av Fulufjället som markerats på kartan (se bilaga) avsätts som Fulufjällets nationalpark.

Ur Allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle 2001
Medgivande L2002/175

Godkänd från sekretessynpunkt för spridning
Lantmäteriverket 2002-02-28

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 7 mars 2002

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Thalén, Ulvskog, Lindh, von Sydow, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Lövdén, Ringholm, Bodström, Sommestad.

Föredragande: statsrådet Sommestad

Regeringen beslutar proposition 2001/02:116 Fulufjällets nationalpark